

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 37.

ZATERDAG 10 SEPTEMBER 1910.

Foto E. van Elfrinkhoff.

MET DEN BOEIER NAAR DE ZUIDERZEE.

INHOUD:

MET DEN BOEIER NAAR DE ZUIDERZEE. ILLUSTRATIE . . .	BLZ. 433
OVERZICHT VAN DE WEEK	„ 434
OP DE HEIDE II, DOOR J. J. HOF	„ 434
ZOOALS EEN KNAAP (GEDICHT), D. JOANNES REDDINGIUS . . .	„ 435
IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND (VERVOLG), DOOR AUG. F. W. VOGT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 436—439
PADDENSTOELEN, DOOR E. HEIMANS, GEÏLLUSTR.	BLZ. 439
DE NEDERLANDSCHE TUIN OP DE BRUSSELSCHER WERELD- TENTOONSTELLING, GEÏLLUSTREERD	„ 440
DE POPULIER, DOOR H. WITTE, GEÏLLUSTREERD	„ 442

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, **Rokin 74—76, Amsterdam.** Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

28 AUGUSTUS. Montenegro tot een koninkrijk verheven.

Dood van prof. Paolo Mantegazza, den bekenden Italiaanschen anthropoloog, physioloog en schrijver.

Opening van het 8^e internationale socialistencongres te Kopenhagen.

29 AUGUSTUS. Dr. H. W. van der Weele, een geleerde van Europeesche vermaardheid, entomoloog aan 's Rijks Kina-ondernemingen te Bandoeng, sterft te Batavia aan de cholera.

De Porte richt tot de Kreta beschermende mogendheden een nota, waarin zij verklaart, dat zij de verkiezing van Venizelos en de andere Kretenzers tot leden der Grieksche Nationale Vergadering beschouwt als een openlijke uitdaging van Griekenland, en zij vraagt den mogendheden, wat zij voornemens zijn te doen om een einde te maken aan den dreigenden toestand.

Keizer Wilhelm houdt te Marienburg een rede, die den slechten indruk van zijn Koningsberger rede schijnt te moeten temperen.

De vlieger Brequet stijgt te Douai op met 5 passagiers in zijn vliegmaschine.

30 AUGUSTUS. Opening van de Interparlementaire Conferentie te Brussel.

Aankomst van de Russische Keizerlijke familie te Friedberg in Hessen.

31 AUGUSTUS. De Italiaansche minister van buitenlandsche zaken San Giuliano heeft te Salzburg een ontmoeting met zijn Oostenrijkschen collega Aehrenthal.

Stakingsonlusten te Bilbao.

Roosevelt houdt te Osawatamie een redevoering, die opzien baart door haar sterke radicale strekking.

1 SEPTEMBER. Opening van het congres en de tentoonstelling van „Het Groene Kruis” te Utrecht.

Te Bilbao wordt de staat van beleg afgekondigd.

Te Saragossa breekt een algemeene werkstaking uit.

Onthulling van een gedenksteen op het slagveld van Floing bij Sedan, ter nagedachtenis van de dapperen die daar bij de vermaarde charge der divisie Margueritte op 1 September 1870 zijn gesneuveld.

2 SEPTEMBER. De staking te Bilbao verloopt, en die te Saragossa is verre van algemeen.

3 SEPTEMBER. Uitsluiting van 50.000 leden van den Ketelmakersbond, werkzaam op Engelsche en Schotsche werven.

Overstromingen in Hongarije. De Temes verbreekt hare dijken, waardoor een groot deel van de stad Karansebes overstroomd wordt.

4 SEPTEMBER. Opening van de provinciale landbouwtentoonstelling te Waalwijk.

De vlieger Morane bereikt te Deauville een hoogte van 2582 M. en slaat daardoor het hoogterecord.

5 SEPTEMBER. Te Bilbao wordt het werk overal hervat, behalve in de mijnen.

OP DE HEIDE.

II.

BEHALVE deze beide hoofdplanten kan men op onze heiden echter nog zoo menig andere merkwaardige plant aantreffen. Daar is vooreerst de algemeen bekende, om niet te zeggen beroemde, *Zonnedauw*, *Drosera rotundifolia* L. Haast overal kan men die op de heide vinden. Stellig komt zij het meest voor op de meer lagere, eenigszins moerassige gronden, maar ook op de hoogere meer droge gedeelten ontbreekt zij niet. Soms zijn de plantjes in 't laatste geval wel wat heel klein, maar toch mankeeren zij niet op 't appèl. De mooi gevormde, rosekleurige blaadjes met de glinsterende, kleverige, roodgekleurde haren zijn niettegenstaande hun sierlijk en net voorkomen groote moordkuilen, waar de argelooze diertjes zich onbewust van het gevaar komen neerzetten, om daarna door de plant meedoogenloos te worden verzvolgen. De lange, kleverige haren houden hun prooi vast en laten die niet weer los, vóór alles is opgeteerd. Op deze wijze schijnen de plantjes in hun behoefte aan eiwit te voorzien, waartoe zij op andere wijze niet in staat zijn, vooral ook door de geringe ontwikkeling van het wortelstelsel, en zoodoende prijken zij weldra met het lange steeltje met de eigenaardige, sierlijk witte sterbloempjes.

Men kan er op onze heiden een drietal soorten van aantreffen, die voornamelijk in den vorm der bladeren verschillen, n.l. de *Ronde Zonnedauw* (*Drosera rotundifolia* L.), de *Kleine Zonnedauw* (*Drosera intermedia* Hayne) en de *Lange Zonnedauw* (*Drosera anglica* Huds. (syn. *longifolia* Rchb.)).

Op meer droge heiden hebben wij vooral den rondbladigen vorm veel aangetroffen, maar de *Kleine Zonnedauw* is daar toch ook zeer algemeen. Men behoeft in den regel niet lang te zoeken om deze merkwaardige plantjes met eigen oog in haar schijnbaar moorddadig bedrijf te kunnen gadeslaan.

Iets minder algemeen verspreid — schoon bijna even beroemd — is het *Vetkruid* (*Pinguicula vulgaris* L.), dat vooral in onze Oostelijke provinciën nogal eens te vinden is op vochtige heidegronden. Ook dit plantje neemt bij gebrek aan beter zijn toevlucht tot dierlijk voedsel. Kleine insectjes en andere diertjes worden door de kleverige bladeren vastgehouden en verteerd. Speciaal daarvoor ingerichte klieren schijnen vocht af te scheiden, dat het voedsel in oplossing brengt, waarna deze voedseloplossing door de cellen wordt opgenomen, om het verder te verwerken. *Pinguicula* schijnt op deze wijze niet louter op vleeschvoeding te zijn aangewezen, maar ook plantaardige bestanddeelen te kunnen gebruiken. De eigenaardige blauw-violette bloemetjes verschijnen in Mei en Juni. Ook daaraan herkent men het plantje gemakkelijk.

Niet op alle heiden, maar toch wel op zeer vele is ook de *Kraaiheide* (*Empetrum nigrum* L.), ook wel *Besheide* genoemd, vertegenwoordigd. Op het eerste gezicht levert dit eveneens altijd groene struikje niet veel verschil op met de gewone heide en menigeen zal, zoo oppervlakkig de heide beschouwend, niet eens opmerken, dat daar een geheel andere plant tusschen de gewone heide in staat. Wel wijst het aanwezig zijn van zwartgroene of soms geheel zwarte bessen er op, dat men hier toch met een andere plant te doen heeft, want noch *Calluna vulgaris*, noch *Erica tetralix* vertoont ooit een bes aan haar stijve twijgen. Vandaar dan ook, dat het groote publiek, dit onderscheid opmerkende, er den naam van *Besheide* aan gegeven heeft, zonder er verder aan te denken, dat dit plantje toch in den grond van de zaak zeer veel verschilt met wat men gewoonlijk onder heide verstaat. Want inderdaad is er nogal wat onderscheid tusschen de struik- en dopheide aan de eene zijde en de *Kraaiheide* aan den anderen kant. Vooreerst zal bij nader toezien direct opvallen, dat dit struikje niet rechtop staat, maar in den regel meer over den grond ligt. Aan sommige heuveltjes hangt het bevallig naar beneden, soms zelfs een geheele helling met fraai helder groen versierend. Want dat is vooral bij de *Kraaiheide* zeer opvallend: de kleur is veel helderder groen. Is daar eens onze aandacht op gevallen, dan zal dikwijls reeds op 't eerste gezicht de *Kraaiheide* tusschen de andere heide zijn op te merken. Het bruinachtige is er haast heel niet aan te zien.

In de eerste plaats ligt dat natuurlijk aan de kleur der bladeren zelve, maar vooral ook komt het, doordat de bladeren veel takkengestel veel minder te voorschijn komt. De plant ziet er werkelijkheid ook even taai en houtachtig als bij de gewone heidesoorten.

En het is vooral door die bladeren, dat de *Kraaiheide* zich onder de natuurliehebbers een zekere vermaardheid heeft verworven, en van die zijde altijd met een zekere voorliefde wordt beschouwd. Hebben wij er bij de *Dopheide* reeds op gewezen, dat sommige planten in droge streken zich dikwijls tegen al te veel afgifte van waterdamp trachten te beschutten door het omkrullen der bladeren, vooral is dit zeer fraai op te merken bij onze *Kraaiheide*. Hierbij heeft het zoogenaamde *rolblad* zich prachtig ontwikkeld.

Bij nadere beschouwing van zoo'n blaadje zal het opvallen, dat het blad tamelijk dik is. De randen zijn niet plat, maar eenigszins rondachtig, terwijl aan de onderzijde stellig een witachtige streep (op de plaats der hoofdnerf), de aandacht van den opmerk-

zamen beschouwer zal trekken. Het lijkt er wel wat op, dat men met een blad van de vetplant te doen heeft. Bij nader onderzoek blijkt dat dikvlezige hier in dit geval niet te bestaan, want men kan het blad gemakkelijk plat knijpen. Inwendig schijnt het dus hol te zijn en wanneer men met behulp van mes of schaar het blad in de breedte doorsnijdt, kan dat met een vergrootglas zeer goed worden waargenomen. Neemt men een nieuw blaadje, dan blijkt het dat het met een spits voorwerp (een speld b.v.) langs de witte lijn in het midden aan de onderzijde kan worden uiteen gelegd. Deze witte lijn wordt dus door de beide randen van het blad gevormd, die hier tegen elkaar aan liggen. Zoo vormt het blad dus als 't ware een kokertje, dat alleen door een nauwe spleet, die tusschen de beide aaneengesloten randen overblijft, met de buitenwereld in gemeenschap staat. Bezigt men een sterke vergrooing b.v. door middel van het microscoop, dan zal daarbij nog opvallen, dat die randen tevens voorzien zijn van haren, waardoor dus de luchtwisseling tusschen het inwendige van den koker en de buitenlucht nog meer beperkt wordt, wat vooral met het oog op de verdamping van groote beteekenis is. Aan de binnenzijde van dit kokertje liggen n.l. de huidmondjes, waardoor de gaswisseling in de plant plaats heeft en op deze manier juist is de plant gevrijwaard voor te veel waterverlies, waaronder zij anders in de zoo dikwijls enorm droge lucht boven de dorre heide stellig zou hebben te lijden. De natuur heeft hier dus op bewonderenswaardig eenvoudige wijze een inrichting tot stand gebracht waardoor de plant zich rustig ontwikkelen kan, beveiligd tegen de ongemakken der standplaats.

Aan sommige van de kraaiheidstruikjes zal men aan de bovenste gedeelten der takjes zwarte of groenzwarte bessen opmerken. Echter niet aan alle. Bij enkelen zal men tevergeefs naar een enkele bes zoeken. En dat heeft een goede reden. De plant is n.l. tweehuizig, d. w. z. op de eene plant komen alleen de manlijke of meeldraadbloemen voor, terwijl andere uitsluitend vrouwelijke of stamperbloemen dragen. Aan de planten met meeldraadbloemen, hier ook als manlijke planten te betitelen, zullen dus deze bessen tevergeefs gezocht worden. Alleen zeer zelden worden er planten met tweeslachtige bloemen aangetroffen. In April en Mei kunnen de bloemen worden gevonden, thans is daarvan niets meer te zien. Men heeft de bessen wel eens vergiftig genoemd. In erge mate zal dat stellig niet het geval zijn, want in Zweden en Kamschatka worden zij rauw of tot moes gekookt door de arme bewoners dier streken gegeten. Intusschen schijnt toch een zekere bedwelmende werking der bessen niet geheel buitengesloten. Bij ons te lande maakt men er echter in geen geval gebruik van, daarvoor komen zij trouwens ook te weinig voor. Zoodoende is het verkrijgen van een roode verfstof door behandeling der bessen met aluin ook van geen beteekenis.

Eveneens niet op alle heiden voorkomend, maar toch evenmin zeldzaam kan de zonderlinge *Wolfsklauw*, *Lycopodium* tusschen de andere heideplanten worden aangetroffen. Voor den oppervlakkigen beschouwer is deze plant niet direct in 't oog vallend, maar voor hem die met een belangstellenden blik de planten aan zijn voeten gadeslaat is zij niet moeilijk te ontdekken. In sierlijke kronkelingen slingert zij zich als een prachtig groene guirlande tusschen de andere heideplanten door, terwijl de lange vruchtaren op krachtige stelen naar boven worden gezonden. Zoo vallen deze planten aan hem, die ze al eenigszins kent reeds op een afstand op, vooral als er wat veel bijeen staan. De gewone of *Groote Wolfsklauw*, *Lycopodium clavatum* L. is op onze heiden dikwijls aan te treffen, evenals de veel kleinere *Moeras Wolfsklauw*, *Lycopodium inundatum* L. Terwijl de eerste vooral op droge gedeelten der heide voorkomt, treft men de laatste uitsluitend op lager gelegen, vochtige plaatsen aan, meestal op kale plekje tusschen andere heideplanten. De lange slingers, die de groote Wolfsklauw zoo'n eigenaardige bevaligheid geven, zoodat men er onwillekeurig een paar van tot versiering mee naar huis neemt, vormt de Moeras Wolfsklauw niet. De plantjes zijn hoogstens 1 d.M. lang, terwijl de vertakking veel minder sterk is en de bebladering meer ijl. Toch verdienen ook deze kleine Wolfsklauwtjes als nederige vertegenwoordigers van een vroeger zoo glorieus plantengeslacht (men denke aan de Zegel- en Schubbenboomen, die een hoogte van 30 en 40 M. bereikten) onze levendigste belangstelling, vooral ook waar zij nog eigenschappen in haar groei bezitten, die bij de meeste onzer tegenwoordige planten verloren zijn gegaan. In een der vóórtijdperken der aardgeschiedenis (vooral tijdens het zoogenoemde steenkooltijdperk) beheerschte dit plantengeslacht gedeeltelijk den plantengroei! Onze Moeras Wolfsklauw blijft zoo klein, doordat zij telken jare aan het eene einde gedeeltelijk afsterft, vandaar dat zij niet die lengte bereikt als de groote Wolfsklauw.

Mocht men al dwalende over de heide de *Dennen Wolfsklauw* *Lycopodium Selago* L. ontdekken, dan is dat stellig een reden om zich te verheugen, want dit gewasje komt lang niet overal voor. De bouw er van is veel meer gedrongen dan bij de vorige algemeen voorkomende Wolfsklauwen. Lang is het plantje evenzoo min als de Moeras Wolfsklauw. Het bereikt hoogstens een lengte van 1½ d.M., maar de vertakking is daarbij vrij sterk en wel zeer regelmatig gaffelvormig (dichotomisch), een vertakkingsstelsel, dat in de voortijdperken der aardgeschiedenis bij verschillende — thans uitgestorven — planten veel meer toe-

passing vond, dan in den tegenwoordigen tijd. Bij ons te lande heeft men de Dennen Wolfsklauw het eerst gevonden op de Friesche heidevelden (in de wouden), maar ook op de Geldersche heide, in Noord-Brabant en andere streken wordt zij wel aangetroffen.

J. J. Hof.

ZOOALS EEN KNAAP.

Zooals een knaap, die luistrend zat
te denken bij een heuvelpad,
ontwakend uit zijn droom, aanschouwt
de heerlijkheid van lucht en woud
en vrij van onrust en van leed
met alles één zichzelf vergeet,

Zoo rust ik bij de berkenrij
en luister naar de stem in mij,
die zegt dat ik gelooven moet
al wat mij blijder leven doet,
al wat ik weer aan schoonheid vond
deez' wondervollen morgenstond.

't Is schoon het spel van 't licht te zien,
't is even blinken en weer vliên,
hoe wisselglanst het zilvren blad
van zilverberk bij heidepad;
de boomen aan den zoom van 't woud
staan blinkend in het louter goud.

Ik wilde, ik ving het dansend lied
dat door de lenteluchten vliedt,
want beeldenspel en klankenrei
gaat als een lentedroom voorbij,
en 't liefste lied is vlinderlicht
en mooier dan ooit dichter dicht.

Wie luistrend op den heuvel zit
dien is het of hij fluistrend bidt
en antwoordt met een preveling,
een milde, zachte zegening, —
't ging zingend door het leven heen
van wien te denken zat alleen.

Zooals de berkentakjes gaan,
die in het stralend zonlicht staan
en ritslen, nu de wind aanving
een spel van dans en schommeling,
mocht zoo mijn rhythmendansje klein
opzwieren blij en klinken fijn.

Wat in mijn diepste wezen leeft,
als goudzang door mijn leven zweeft,
het zingt, wil enkel zingend zijn
en zingen weg de zwaarste pijn —
wie langs uw lichte maten gaat
niet langer meer verlaten staat.

O ziel, die lach en lied bemint,
gij leeft in ieder menschenkind,
verdoken soms en dof-bekleed
door rouwgewaad van zonde en leed,
maar blinkend als zij rijst en lacht
en wondren weet en wondren wacht.

Ik wilde dat ik wekken kon
het klare water uit de bron,
dat leeft en levend leven geeft,
aan wie de pronkgewaden weeft,
opdat de bloemen in God's licht
verheffen blij hun zacht gezicht.

Wat is er schooner dan een bloem
o zacht blond kindje dat ik noem:
mijn blauwe bloem, mijn hemelglans,
mijn sterrekind, mijn uchtenddans,
mijn lichtjuweel, mijn kleurenschat,
schoonst wonder, dat ik ooit bezat.

Ik wilde dat ik zeggen kon
wat lieve dingen ik verzon,
zoo dikwijls als ik naar je keek,
wat bang, omdat je bent zoo bleek,
en toch zoo blij, omdat je bent
zoo heerlijk-echt aan mij gewend.

Schoon licht, leef altijd in het kind,
dat lentelucht en zon bemint,
opdat als ooit hij luistrend zat
te denken bij een heuvelpad,
hij zingt als ik een dankgedicht,
nu 't leven lacht en lachend licht....

JOANNES REDDINGIUS.

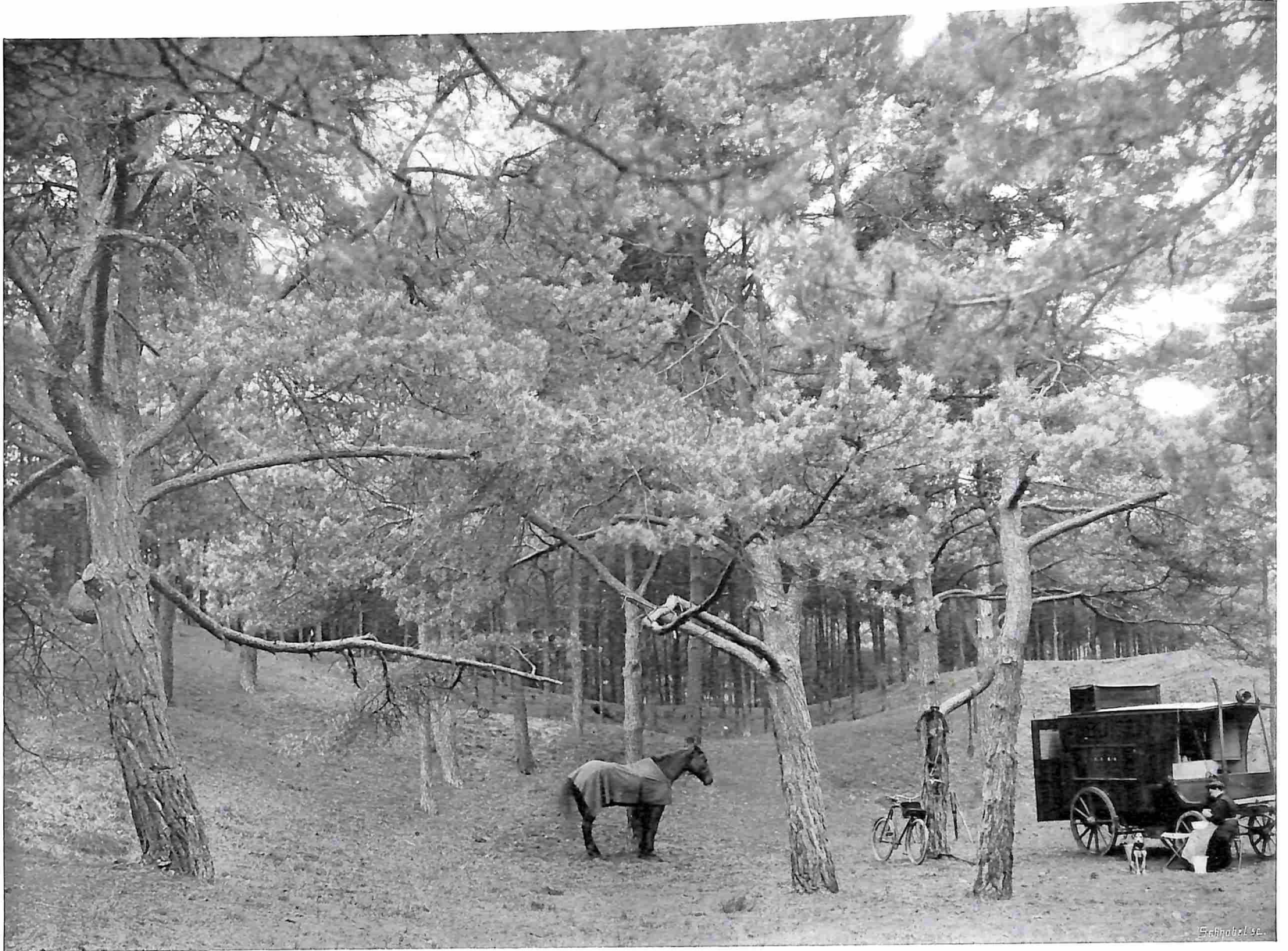

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.

EEN IDYLLISCH PLEKJE TUSSEN BAARLO EN KESSEL OP HET LANDGOED VAN BARONESSE BOSSART.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND

(Vervolg)

HOE WEL ik goed met deze nomaden overweg kon en zij mij, zeker op grond van hetzelfde solidariteits-gevoel, nooit een haarbreed in den weg legden en meer als een rijken collega beschouwden, heeft de plattelands-bevolking veel last van hen, en het was dus geen wonder, dat ik zoo dikwijls moeite had om vergunning tot kampeeren te krijgen. Want het weelderige, welgedane uiterlijk van mijn woonwagen en het gedistingeerde voorkomen, dat zijn bewoner opzettelijk aannam bij die gelegenheid, waren vaak slechts in staat het reeds bestaande wantrouwen te verhoogen. Dan dachten zij blijkbaar: dit heer moet een bijzonder handige gappert zijn, om zóó zijn wagen te hebben kunnen inrichten: dus dubbel opgepast. Ook bij een minder argwanend onthaal meen ik toch meermalen gehoord te hebben, dat den eersten dag alles extra van binnen gegrendeld werd en een nauwgezette inspectie van alle inwendige sluitingen gehouden werd.

Maar ik moet hier onmiddellijk op laten volgen, dat het optreden geheel veranderde, als men eenmaal begreep, wat het doel van mijn levenswijze en reismethode was. Dan waren de menschen de gastvrijheid en voorkomendheid zelve. Dagen lang liet men mij op den hof kampeeren en het paard in de weide of op stal, zonder er een cent voor te willen ontvangen. Mijn vrouw en ik hebben in die eenvoudige boerenwoningen menig gezellig avondje gesleten, om het vuur in de schouw, waarboven de avondpap hing te zeuteren. Dan moest ik hun vertellen van de groote stad en al haar geheimnissen en van de vele plekjes, waar ik rondgezworven had. Soms ook zaten wij ouderwets te pandoeren, onder een kommetje koffie en een pijpje baai.

Tegelijkertijd geraakten mijn vrouw en ik meer en meer aan onze nieuwe omstandigheden gewend. Wij wisten langzamerhand niet beter of het hoorde zoo en daarmee ging eenerzijds gepaard een groote handigheid om ons in de beknopte ruimte van den wagen gemakkelijk te bewegen en niettegenstaande onze geringe hulpmiddelen van tijd tot tijd toch een gevoel van weelde te hebben, maar aan den anderen kant ook een veeleischender worden. Zoo werd ik bepaald lastig op de keuze van een kampplaats. De ervaring had mij enige voorwaarden geleerd, waaraan zij bepaald moest voldoen. Ontbrak er ook maar één, dan werd de plaats ons gezelschap niet waardig gekeurd. Zoo wilde ik o.a. bepaald op

een mooi plekje overblijven en uit de foto's kunnen de lezers zien dat daartoe in Limburg gelegenheid was.

Ik moet nu nog iets van de reis en mijn werk zelf vertellen, doch eerst moet mij nog een algemeene opmerking van het hart, dat Limburg toch zulk een wonderschoone provincie is. Weet men dat wel en houdt men er bij het maken van zijne uitstapjes gedurende de vacantie wel voldoende rekening mede? Ik hoor altijd van menschen, die naar Gelderland, Brabant, het Duin, ja, zelfs naar Spitsbergen gaan, maar Limburg, uitgezonderd voor weinigen, het uiterste Zuiden wordt vergeten. En toch zijn land en volk zoo aantrekkelijk als op weinig andere plaatsen en mijn vrouw en ik kunnen er over oordeelen, want geen betere methode om de omgeving te leeren kennen dan de onze. Wij begonnen, zooals ik reeds vroeger aanstipte, aan het station Gennep, waar onze zoon ons verliet en naar Amsterdam terugkeerde en reeds spoedig had ik de fraaie kasteelen te keur en te keus. Eerst te Heyen, waar ik een aardig, oud kasteeltje aantrof, toen het kasteel Bleienbeek, oud en statig. Hier had ik mij tijdens de afwezigheid van den eigenaar op een boeren erf geïnstalleerd. De boer keek, toen hij thuiskwam, wel eenigszins vreemd, maar reeds den volgenden dag waren wij de beste maatjes en werden wij voor 5 Groschen (30 cts.) per stuk eigenaars van een paar malsche haantjes kregen wij feitelijk gratis.

Daar mijn reisroute door Limburg in zuidelijke richting liep en wij zigzagsgewijze het land doortrokken, zal een blik op de kaart voldoende zijn om duidelijk te maken, dat wij tallooze malen menig benauwd oogenblik bezorgd, want het op- en afrijden van een veer is voor een onbedreven koetsier geen kleinigheid. Maar spoedig werd ik daarin een ware virtuoos en zelfs de steilste oewerkerkt, welke elken landjonker, die zijn leven niets deed dan het mennen van zijn dogcar, jaloersch zou maken.

Van Bleienbeek af gingen wij via Afferden op Well aan, waar een zeer oud, interessant kasteel ligt. Aan den weg naar Venlo Ik deed mijn werk op het kasteel naar genoegen en met de aangename voldoening van een welbesteden dag zaten wij na een

maal, bestaande uit een bordje soep, konijn met appelpent en aardappeltjes, gezellig samen onder een geurig kopje thee in ons geraderd kasteel zes-en-zestig te spelen, toen er op eens eenigszins nadrukkelijk op onze voordeur werd geklopt. *) Ik doe open en voor mij staan twee geducht gewapende marechaussees, die met Argus-oogen naar binnen gluren en vragen, wat wij hier uitvoeren. Zij hadden namelijk opdracht de grens bijzonder te bewaken, daar een Zigeunerbende van 34 hoofden, zeven wagens en eenige beren van Duitschland over onze grens wilde komen. Ik stelde hen omtrent eventuele bloedverwantschap of andere betrekkingen met Zigeuners gerust, verklaarde, dat ik mijn „beren” thuis had gelaten, doch vertoonde hun de fraaie aanbevelingen, die ik wél bij mij had. Deze papieren ontspannen de gesloten, vastberaden trekken van deze justicielemilitaire dienaren en toen ik hun ten slotte nog kennis had laten maken met een puik Amsterdamsch knakje en een glaasje Hulstkamp, werden hun gezichten de beminlijkheid zelve en scheidden wij onder krachtige handdrukken als beste vrienden, die elkaar wederkeerig het grootste succes toewenschten. Van Well braken wij op naar het kasteel bij Geisteren, aan den anderen oever der Maas. Van hier ging het via Wansum op Blitterswijk aan. Doch het oude fraaie landgoed, dat ik hier wilde bezoeken, diende thans als slotklooster tot verblijf aan Fransche zusters Trappisten. De abt en zusteroverste wilden en mochten mij volgens de regels hunner orde geen toegang verleen. Zij stonden mij echter toe in de fraaie oprijlaan mijn kamp op te slaan. Deze laan was rijk voorzien van gras en door een monumentaal hek van den weg afgesloten, dus sloot ik 's avonds het hek en liet Bles los om naar hartelust van het malsche gras te kunnen smullen. Wij hadden een vermoeienden dag achter den rug en zoodra dus onze noodzakelijke bezigheden waren afgeloopen, gingen wij naar bed en vielen onmiddellijk in een vasten slaap. Den volgenden morgen door het aanslaan van „Hek” gewekt, bemerkte ik, dat het zonnetje vrolijk door de reten naar binnen gluurde. Het was vijf uur en wij waren dus spoedig uit de veeren en buiten. Gewapend met emmer en ketel ging ik op de naastbijzijnde boerderij wasch- en theewater halen. Halverwege kwam mij een melkmeisje tegen, dat met haar melk op weg was naar het slotklooster en die heette mij welkom met de verpletterende mededeeling, dat zij vlak bij het dorp Bles was tegengekomen en dat hij daar rustig liep te grazen. Na van de eerste ontsteltenis bekomen te zijn, zette ik, waar ik was, emmer en ketel op den grond en rende, zoo snel mij dit op mijne klompen mogelijk was, in de richting van het dorp. En zoo waar, daar zag ik den deserteur.

Toen hij mij op den weg op mijne klompen hoorde komen aanhinken, bleef hij staan, keek om en begon, zoodra hij mij zag, te hinniken en liet zich gewillig naar de oprijlaan terugbrengen, waar ik hem stevig met een 10 Meter lange lijn aan een boom bond. Na dit intermezzo zocht ik ketel en emmer weer op om water te gaan halen. . . .

Het gevoel naar Blitterswijk gekomen te zijn zonder van het kasteel opnamen te kunnen maken, liet mij geen rust en daarom ging ik na het ontbijt een bezoek afleggen bij den pastoor en de hulp van Z.W. Eerwaarde inroepen. Die werd mij gulweg verleend en samen togen wij opnieuw naar het slotklooster, waar de pastoor een poging zou aanwenden om de nonnekens te vermurwen. Maar alles wat de eerwaarde man gedaan kon krijgen, was de toestemming om als buitengewone gunst onder de poortstaande een opname te doen van het hoofdfront, dat tusschen twee haakjes van weinig belang is. Ik moest alles van te voren gereed maken en dan op de poort kloppen. Op

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.
BOERENWONING IN NOORD-LIMBURG.

dit signaal werden de deuren door twee diep gesluisde zusters even geopend en kon ik de foto nemen. Ik bedankte de beide dames, wier gelaat geheel onzichtbaar was, voor de betoonde vriendelijkheid en pakte mijn toestel in.

Maar nog was ik niet tevreden met hetgeen ik van het kasteel had en dus ging ik in mijn eentje nog een laatste poging wagen, om ook van de tuinzijde van het gebouw eenige opnamen te doen. In het dorp bemachtigde ik een ladder en naarmede gewapend beklom ik met een handcamera op eenige punten den buitensten muur, zoodat ik ten slotte toch nog in het bezit kwam van hetgeen ik wenschte, namelijk voor zooverre de buitenzijde betreft.

Na deze bezigheden braken wij zoo spoedig mogelijk op en gingen via Meerlo, waar ik een klein kasteeltje, dat tot boerderij gedegradeerd was, opnam en over Broekhuysen Vorst naar het groote kasteel van Arcen, waar wij 's middags aankwamen. De graaf was afwezig en dus kon ik dien dag van het kasteel niets opnemen; gelukkig zou hij den volgenden dag terugkomen. In afwachting daarvan bracht ik „Bles” bij den pachter van den molen van het kasteel, die op het voorplein woonde, op stal, nadat ik voor den wagen een aardig plekje had gevonden in een doodloopende zijlaan, die tot het goed van het kasteel behoorde en waar hij noch van den weg, noch van het kasteel af zichtbaar was. Na heerlijk gegeten en ontelbare kopjes thee te hebben

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.
EEN LIMBURGSCHE EZELWAGEN.

Foto Aug. F. W. Vogt. IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.
TERUG VAN EEN OCHTEND-VERKENNING.

gedronken, zaten wij een genoeglijk kaartje te leggen, toen „Hek” buiten opeens vervaarlijk begon te blaffen en er bijna tegelijkertijd geweldig op de deur werd gebonsd. „Willen jullie wel eens als de verd..... opdonderen!” Ik opende de deur met mijn gewone voorkomendheid en voor mij stond met barsch uiterlijk een van de grafelijke jachtopzieners. Ik vertelde den man wie ik was en wat ik kwam doen, doch daarmede verklaarde hij niets te maken te hebben. Dat speet mij zeer, maar mijn paard was bij den molenaar gestald en ik dacht er niet aan van hier te rijden, vóór ik mijne opwachting bij den graaf zou hebben gemaakt. Stond hem dat niet aan, dat was het beste, dat hij zelf maar probeerde mijn wagen weg te trekken. Als laatste poging om hem te vermurwen hield ik hem mijne aanbevelingen onder den neus en bood hem eenige exemplaren van „Buiten” aan. Dit papier scheen een kalmeerende uitwerking te hebben, want zijn toon werd minder barsch en meesmuulende trok hij af.

Zoo vroeg mogelijk ging ik den volgenden dag mijn opwachting op het kasteel maken. Ik werd allermijnzaamst door den slotheer en zijne familie ontvangen. In de eerste plaats zeide hij, dat zijn jachtopziener zich vergist had; ik mocht blijven kampeeren, waar ik was en kreeg tevens toestemming binnen en buiten het kasteel zooveel opnamen te maken als ik wilde.

Het kasteel te Arcen is omringd door dubbele grachten. Over een lange, geweldige steenen brug bereikt men door een zware torenpoort een groot onmuurd voorplein, waar zich de woningen van het dienstpersoneel bevinden. Langs een tweede steenen brug komt men over de binnenslotgracht op het kasteel zelf. Uit een en ander blijkt reeds, dat wij hier met een in de middeleeuwen nagenoeg onneembaren burcht te doen hebben. Vooral bij heldere maan maakt dit trotsche gebouw met zijn geweldige torens, de effen donkere gracht-gapingen en het hooge geboomte er om heen een geweldigen indruk, waartegen zelfs de meest volmaakte cynicus en materialist niet bestand is. Dan

Foto Aug. F. W. Vogt. IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.
EEN BEGRAFENIS IN NOORD-LIMBURG.

wordt zijn fantasie uit haar latenten toestand losgemaakt en voert hem zijns onstands spoorlags eeuwen terug in de tijden van roofridders en troubadours. Ook toen moet het er zoo hebben uitgezien en het schijnt wel alsof de groote uilen, die onhoorbaar als door de lucht glijden of onbegrijpelijk op de transen zitten, met hun silhouet scherp tegen de maanlucht afstekend, door hun luguber blazend gekrijsch geesten zijn uit die lang vervlogen dagen.

Voor die beesten is het anders in Limburg het Eldorado, die kasteelen en hoeburg uit den riddertijd zijn hun lustverblijven en ik geloof, dat zij er ons, twintigste eeuwers, slechts noode dulden. Zeker is het, dat zij het op ons voorzien hadden en hun wraak trachtten te koelen door onze nachtrust te storen. Een er van maakte het al bijzonder bont. Het was toen wij op zekeren nacht ons bivouak hadden opgeslagen in het vrije veld onder een zeer zwaren eik, dicht bij een vervallen oude boerderij op den weg naar het kasteel „De Holt Muhle”. Om het kwartier ongeveer schreeuwde het dier, dat in den eik zijn geliefkoosde verblijfplaats, zijn nest of zijn jongen, scheen te hebben, ons wakker. Om hem te verschrikken, smet ik met een ruk de deur open en werkelijk ging hij onder een extra lang aangehouden protest-geschreeuw op de vlucht.

Opgelucht was ik net in bed gekropen en begon ik juist in te dommelen, of, jawel hoor, daar zat sinjeur weer boven ons en begon het lieve leventje opnieuw. Ook hier bleek dat alles op zijn tijd moet komen. Dezelfde uilen, die 's avonds het mystieke van het droomlandschap verhoogden, werden des nachts door ons als rustverstoorders uit den grond van ons hart naar de andere uilenwereld verwenscht. Maar dit neemt niet weg, dat wij den volgenden avond opnieuw onder de machtige bekoering van het grootsche droomlandschap kwamen en buiten voor den wagen in stilte bleven zitten mijmeren, totdat de dauw ons kil en huiverig maakte en ons naar binnen in den door ons Primusfornuis verwarmden wagen joeg, waar wij onder het genot van een grogje of een kop cacao voor het naar bed gaan nog een kaartje legden. De avonden toch begonnen al aardig lang te worden, want zoo ongemerkt waren wij achter in den nazomer beland. Wij hadden dus ook, nadat het dien dag belichte foto-materiaal in den tijdelijk in donkere kamer veranderden wagen verwisseld was, nog tijd te over zonder aan onze nachtrust te kort te doen.

Die avondmijmeringen brachten mijn vrouw en mij onwillekeurig tot het trekken van vergelijkingen tusschen het stadsleven en dat buiten, vooral voor hen, die niet over een ruime beurs beschikken, maar het geheele jaar door, onafgebroken, moeten aanpakken om den mond even boven water te houden. Hier eerst viel ons het eeuwige jagen en jachten, het zenuwachtig rondfladderen, het naloopen van schitterend klatergoud, het zenuwmoordend kabaal op, dat feitelijk het groote-stadsleven typeert en dat op elk uur van den dag. In den vroegen ochtend, 's winters zou men van na-nacht kunnen spreken, beginnen de drommen, als of niet van hun toestand bewuste, arbeiders, zich met koortsigen tred op weg naar hun min of meer bedompte werkplaatsen te spoeden; daarna verschijnen de scharen mannelijke en vrouwelijke kantoorklerken, naaistertjes en winkeljuffrouwen, ook op hun beurt gedooemd om het beste deel van den dag en hun

leven binnen vier muren en zelfs bij kunstlicht door te brengen. Tegelijkertijd begint het rijverkeer, dat van zulk een intensiteit geworden is, dat het u dwingt uw geheele denkvermogen op uw persoonlijke veiligheid te concentreren en dat u ontevreden maakt met uw Schepper reeds, omdat gij u niet alleen oogen van voren, maar ook in het achterhoofd moet wenschen. Nadat de beursbengel allerlei deftig doende beursmensen, waarvan de meesten echter een zekere zaken-gaagdheid niet kunnen onderdrukken, naar het centrum heeft gelokt, beginnen de dreutelende en winkelende dames zich te vertoonen, om in het zinsverdoovend kabaal haar verving te vergeten.

Verstrooiing zoeken, afleiding, vergeetelheid, verdooving zijn de kenmerken van het groote-stads ontspannings-leven, hetzij van de dames in de „lunchrooms”, hetzij van de heeren in de van rook stinkende café's op het bitteruur of paradeerend in de Kalverstraat. En de avond is weer als de morgen, maar nu in tegengestelde richting: weer scharen mannelijke en vrouwelijke kantoorklerken, weer naaistertjes en winkeljuffrou-

wen, arbeiders en arbeidsters, maar nu op weg naar huis, moe en afgetoofd, zonder genot van zonnestralen en frissche buitenlucht, onverschillig of het zomer of winter is.

Ja, maar 's nachts, zult ge zeggen, dan wordt het rustig. Het groote stads-gedoe kent geen nacht, geen rust, geen tot inkeer komen, geen nadenken over den afgelopen dag, die de laatste kan zijn. Daarvoor heeft men geen tijd. De nacht wordt er ont-heiligd door koel brutaal groen-gelig gasgloeilicht, door koudblauwe booglampen, door indiscrete gekleurde electriche reclame-opdringerigheid van een of andere levensverzekering-maatschap-pij. Ook als de zon in het Westen als een apotheose van rust aan den Westelijken horizon in den Oceaan is gezonken en de natuur stilte ademt, gaat het donderend stadskabaal zijn gang: eerst de schouwburgen en café's, dan de nachtbrakers en ten slotte de arbeiders met hun voertuigen, die het vuil van het monster van gisteren wegruimen of voor morgen zijn hongerige kaken van nieuw voedsel, groenten, aardappelen, vleesch, brood en melk voorzien.

Een groote stad is een gevaarlijk monster, een toovenaar, een menscheneter. Als de moderne rattenvanger van Hameln, zuigt het de menigte tot zich om haar na eenige geslachten te doen verdwijnen, zoo niet steeds versch bloed van buiten werd aangevoerd. En de slachtoffers geven zich met vreugde voor dezen fetisch-dienst, de groote toovenaar behoeft slechts op zijn fluit te blazen en de plattelandsbevolking vliegt er op af als muggen naar de kaars en slechts geweld zou in staat zijn hen van hun noodlot af te houden: een noodlot, dat niet in de eerste plaats henzelven, maar hun nakomelingschap bedreigt.

Maar zoo is het niet voor allen, zult ge zeggen. Neen, inderdaad, wanneer men op de Heeren- of Keizersgracht, of in het Museumkwartier kan wonen, is het werkelijk zoo erg niet. Integendeel. Maar hoe groot is het percentage dergenen, wier beurs hen in staat stelt in rustige wijken ruim te wonen, met mate te arbeiden en jaarlijks door een buitenlandsch reisje of een verblijf buiten nieuwe spankracht en weerstandsvermogen voor het sloo-pend groote-stads-leven op te doen? Dat procent is bedroevend klein.

Doch voor het oogenblik ^{*} mijn vrouw en ik ook buiten en dat onder heerlijke omstandigheden. U mede daarvan te laten genieten en niet filosofeeren is mijn doel. Daarom gaan wij terug naar het kasteel Arcen en zijn beminnelijke bewoners, die ons al spoedig in ons singulier verblijf eens een bezoek kwamen brengen en ons geheele huishouden met groote belangstelling bezichtigden. Na afloop van het bezoek werd ik uitgenoodigd op de tennisbaan eenige opnamen van de familie te komen maken.

Den volgenden dag was al weer een van vertrek. Na nog eenige opnamen te hebben gemaakt van het oude slot van Arcen aan de Maas, dat ruine geworden is, spanden wij 's middags in, om in de richting van Grubbevorst, Sevenum en Horst op Venlo aan te trekken. De molenaar, die mijn paard eenige dagen op visite had gehad, weigerde elke betaling. Als ik zijn vrouw en kinderen eens wilde nemen, was dit meer dan genoeg. Gaarne voldeed ik daaraan en na tot afscheid nog een glas bier te hebben gedronken, hervatten wij onze reis. (Slot volgt).

^{*)} Voor de volgende zomercampagne wordt mijn woonwagen voorzien van deurschel en brievenbus.

PADDENSTOELLEN.

HIJ nadert weer, hij is er al, de tijd dat de mosdeken van het dennenbosch zijn roode en witte, zijn bruine, gele en paarse stippels krijgt. Waar het bosch het somberst, de inkt het donkerst is, daar schuilen zij het meest en het meest, die geheimzinnige planten met hun legendarischen naam.

En toch, hoe verborgen, er zijn maar weinig kruiden die zoo de aandacht trekken en zoo de belangstelling wekken, als die veel gesmade en toch ook vaak geprezen paddenstoelen. Waar dat aan ligt? Mij dunkt aan den eenvoud van hun vorm en kleur; elke paddenstoel — van de gewone, in het oog vallende soorten dan — is als een vereenvoudiging, een stijleering; hij mist dat gedetailleerde, dat verfijnde van de groene kruiden en wordt niet gekroond door de onnabootsbare bloem; een paddenstoel vat je op, met één oogopslag, in één blik; het is een geheel, en zijn deelen zijn weinige en duidelijk uitgedrukt; ook de kleur is hoogstzelden bont, bijna altijd effen en in harmonie met de omgeving; rood met wit is almeê het felste aan kleuren, wat in het zwammencoloriet is bereikt.

Echter, ondanks de schoonheid die straalt uit een frissche, gave paddenstoel gegroeid in het sappig mos van het schemerig woud, ze zouden niet zoo de aandacht trekken van jong en oud, van je en alleman, als ze uitsluitend geestelijk genot konden verschaffen en ze niet tevens iets beloofden aan zinlijke genietingen. Paddenstoelen zijn eetbaar, paddenstoelen zijn lekker en voedzaam. Er zijn volken, die er in bepaalde tijden van het jaar hun hoofdvoedsel van maken. Ook dat zou nog niet voldoende zijn om de groote aantrekking te verklaren, die paddenstoelen op vele menschen uitoefenen. Dat zit dieper, het wortelt in den menschelijken geest zelf; paddenstoelen werken ook afstootend. En wie de menschen bij voortdurend wil boeien, moet beide doen. En wie de menschen bij voortdurend wil boeien, moet beide doen. En wie de menschen bij voortdurend wil boeien, niet al te erg niet enkel goed zijn, ook eens boos of gevaarlijk, niet al te erg

en te vaak evenwel; als het maar gevaarlijk kan worden, is het ook al goed. Paddenstoelen zijn mooi, satanisch mooi soms, maar bijwijlen afzichtelijk om van te rillen; paddenstoelen kunnen een koningsmaal voor den arme, een ongekende smaakweelde zijn; maar er zijn er, die u in de keel krabben als in vitriool gedrenkte nagels; er zijn er die voedszaam zijn als vleesch, andere die hard en onverteerbaar blijven als leer; er zijn heilzame zwammen en doodelijk giftige. Die plagerige tegenstrijdigheid, die groote afwisseling in voorkomen en karakter, in verband met den korten tijd van hun bestaan, die belet dat de menschen er gauw genoeg van krijgen, dat alles tezaam houdt de belangstelling voor de paddenstoelen gaande.

Alleen de economische waarde is ook niet voldoende, om het uitgeven van de menigte populaire litteratuur te verklaren, die, in het buitenland vooral, over paddenstoelen verschijnt. Inderdaad, over geen enkele groep van het plantenrijk, noch over de boomen, noch over de bloemen, zelfs niet over sierplanten worden zooveel boekjes de wereld ingestuurd, als over de feitelijk nog nuttelooze paddenstoelen.

Ons land evenwel bleef achter; voor een jaar of zes, zeven toen ik eens over paddenstoelen en hun beteekenis in de Natuur, over hun economische en artistieke waarde had geschreven, vroeg mij iemand om een Nederlandsch populair boekje er over. Ik kon er geen noemen.

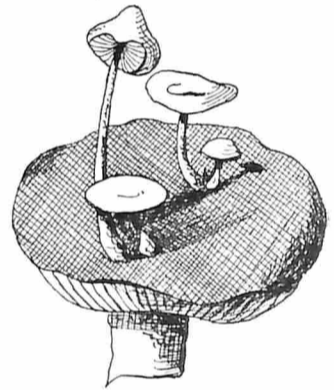
Korten tijd nadat de belangstelling ook hier was gewekt, kwam er een met... Duitsche plaatjes, de meeste niet om aan te zien, enkele goed. Een goed Nederlandsch boekje met gekleurde plaatjes zoo volmaakt als de tegenwoordige techniek die geven kan, laat nog altijd op zich wachten! Maar er is verleden jaar — al wat te laat in den zwammentijd om er nog veel van te kunnen profiteeren — een boek verschenen dat het midden houdt tusschen een wetenschappelijk werk en een volksboek!

De Paddenstoelen van Nederland door Joh. Ruys, Voorzitter der Ned. Mycologische Vereeniging, 430 blz. met vele zwarte figuren (zie onderstaande afbeeld.) en register, (prijs f 5.75, geb. f 6.50). Dit boek stoelt en wortelt op het groote standaardwerk van wijlen Professor Oudemans „Révision des Champignons etc.

Wat iemand, die nog weinig of niets van paddenstoelen weet,

TRICHOLOMA GRAVEOLENS.

NYCTALIS ASTEROPHORA.

aan dit boek heeft? Ten eerste is er een vrij uitvoerige inleiding, die het een en ander ten beste geeft over de levenswijze van de hoogere zwammen, dan een hoofdstuk over hun uit- en inwendigen bouw, een over het inzamelen, de voedingswaarde, het bereiden (met recepten er bij) en ten slotte natuurlijk een paar huismiddeltjes bij gevallen van vergiftiging. Dit alles beslaat maar 32 blz.; de bulk of the book is een lijst, waarin de in ons land gevonden zwammen, de groote althans, staan genoemd met naam en toenaam, in stelselmatige volgorde en met een beschrijving — soms beknopt, soms uitvoerig — van elke soort; bij vele is buitendien een goed en scherp figuurtje gegeven.

Dan staat er nog een determineer-lijst achter in het boek; een zoogenaamde sleutel tot het bepalen der families en geslachten van de bladzwammen. Iemand die al een beetje op de hoogte is, kan er wel nut van hebben, maar voor een beginner zijn de kenmerken of te vaag of te weinig in aantal. Echter, een beginnend liefhebber die al eenige kleine paddenstoelenboekjes met goed gekleurde prentjes bezit, en die al een aantal van de meest gewone paddenstoelen door aanwijzing of door plaatjes kent, die zal van Ruys' boek stellig plezier hebben. Wie echter meent met dit boek, als met een gewone zak- of school-flora, elken paddenstoel dien hij vindt, op naam te kunnen brengen, die zal er door teleurgesteld worden. Dit is trouwens voorloopig een te hooge eisch; er bestaat nog geen werk voor beginners, waarmee dit mogelijk is; dat ligt voor een deel aan de hoogere paddenstoelen zelf, die zoo weinig organen bezitten, en bovendien: planten van dezelfde soort kunnen in kleur en vorm en grootte zoo sterk van elkaar afwijken, dat, alleen op deze drie steunend, een soort niet nauwkeurig te bepalen is.

Al kan „De Paddenstoelen van Nederland” niet ieder tevreden stellen, de plantenvrienden zijn blij met dit boek, het is tenminste iets waar je houvast aan hebt, en ze zijn Ruys dankbaar dat hij de moeite genomen heeft van het lastige opzoeken en samenstellen der lijsten en beschrijvingen, en hun de moeite heeft bespaard van de meestal vergeefsche pogingen om de groote „Oudemans” tijdelijk of voorgoed in handen te krijgen.

E. HEIMANS.

Foto E. Miedema.

DE NEDERLANDSCHE TUIN OP DE BRUSSELSCHE TENTOONSTELLING.
AANGELEGD DOOR „J. C. DE LANGE'S TUINBOUWINRICHTING” ROTTERDAM.

DE NEDERLANDSCHE TUIN OP DE BRUSSELSCHE WERELDTENTOONSTELLING.

DE ramp, welke de Brusselsche Wereldtentoonstelling getroffen heeft, is zeker eenig in de geschiedenis der wereldtentoonstellingen. Maar in nog sterker mate mag dit wel gelden van de energie, welke door het uitvoerend comité onmiddellijk na de ramp aan den dag is gelegd geworden.

Dankbaar moet niet alleen Brussel, dat deze tentoonstelling als zijn eigen glorie beschouwt, op de energie van het comité hebben teruggezien, doch dankbaar is dit voorzeker ook gedaan door de commissariaten der landen, die niets hadden geleden, die geheel gaaf en ongedeerd waren blijven staan. Duitsland gold onder deze wel in de allereerste plaats, en in de rij der

volgers nam met de Noorsche landen Nederland eene voorname positie in. Want, het mag gezegd worden zonder eenig gevoel van chauvinisme, dat van den aanvang der tentoonstelling af het keurige Nederlandsche paviljoen eene attractie heeft gevormd voor de tentoonstelling; dat de gelukwenschen, die den regeerings-commissaris, den tegenwoordigen Minister van Justitie, Mr. E. R. H. Regout, van den kant der Belgische officials ten deel vielen, maakte tot meer dan vormelikheden alleen, en in alle opzichten deed inhouden een welverdiend compliment voor den moeite volbrachten arbeid, die thans door den heer Jhr. Mr. H. Asch van Wijck zoo waardig wordt voortgezet en beëindigd. Het uiterlijk van het Nederlandsche paviljoen, door den heer Kromhout opgetrokken

in den altijd aandacht vragenden oud-Hollandschen stijl, mocht worden gezien; het innerlijk met zijne rijke verzamelingen, met zijne Indische kunst, zijne meubilaire afdeeling en zijn visscherij-diorama evenzeer; doch niet het minst van alles de omgeving, waarin het gebouw geplaatst is. Want ook de tuin, die zich voor het gebouw uitstrekt, is werk van Hollanders en deze tuin met de kunstvolle hekken, verdient wel eene nadere beschouwing.

In de eerste plaats al, omdat geschied is, wat slechts zelden voorkomt, dat tuinen en hekken werden uitgevoerd, en konden uitgevoerd worden, geheel in overeenstemming met het daarachter staande gebouw. En in de tweede plaats, omdat de uitvoering er eene is, die gezien mag worden, en die strekt tot verhooging zeer zeker van den goeden naam, dien onze tuinbouw in het buitenland geniet.

Wat het ontwerp voor den tuin betreft, werden de hoofdlijnen voorgeschreven door het uitvoerend comité van de tentoonstelling, onder leiding van den architect Acker, daar de Nederlandsche tuin moest aansluiten aan de Belgische en Fransche tuinen.

Reeds vroeg in het voorjaar van 1909 werd een aanvang gemaakt met de bewerking van den bodem en in April van dat jaar werden reeds de stam-Acacia's en Buxus geplant. Die bodembewerking heeft

Foto Samsen. HET HEK VAN DEN NEDERL. TUIN TEGENOVER DEN
FRANSCHEN TUIN OP DE BRUSSELSCHE TENTOONSTELLING. Inz. A. J. Dingemans, Amsterdam.

verbazend veel arbeid gekost, want behalve de zeer groote hoogteverschillen, bleek een groot deel van den grond vermengd met groote biggels, die allen moesten worden verwijderd, zoodat op het terrein, dat bijna 5000 vierkante Meter groot is nage- noeg 5000 kubieke Meter grond werd omgezet. Toen het terrein ongeveer op hoogte lag en de hoogteverschillen zoo waren verdeeld, dat de hoofdwegen op voorgeschreven hoogte bleven en het middengedeelte een waterpas vlak vormde, waar het bassin moest komen, werd de bovengrond doorwerkt met turf-strooisel en Hollandsche teelaarde, welke beide materialen per wagonlading uit Holland werden aangevoerd. Men verkreeg hierdoor een goed bewerkbaren bodem waarin men redelijkerwijze kon verwachten dat de plan- ten gemakkelijk zouden aanslaan. In het najaar van 1909 werden de andere boom- kweekersartikelen geplant, zooals Acers, Cornus, Ceonothus, Prunus enz., benevens de tulpen, die tegen de opening der tentoonstelling in vollen bloei stonden. In Mei en Juni van dit jaar zijn alle tulpen en andere voorjaarsbloemen zoo- als violen en Silenia's, vervangen door verschillende Pelargoniums, Begonia's en Salvia's die nog heden den tuin een vroo- lijk en kleurenrijk aanzien geven.

De oorspronkelijke bedoeling van de regeering is geweest aan den Nederland- schen tuinbouw de gelegenheid te bieden, in eene daartoe geschikte omgeving, op smaakvolle wijze het Nederlandsche tuinbouwproduct ten toon te stellen.

Dit denkbeeld ging vooral uit van den toenmaligen voorzitter van den Nederlandschen Tuinbouwraad, den heer H. J. Lovink, wiens doel vooral was om in Brussel aan het buitenland te toonen op welke hoogte de Nederlandsche tuinbouw staat. Dit doel is helaas niet geheel verwezenlijkt, want toen de Nederland- sche tuinbouwers werden opgeroepen om door toezegging van de noodige reclame-inzendingen blijk te geven hunner belang- stelling en waardeering voor eene zoo zeldzaam schoone gele- genheid tot reclame, bleek, dat men het benodigde niet geheel bijeen kon krijgen en moest het ontbrekende door gekochte planten worden aangevuld. Dat de afwezigen hier ongelijk hadden was duidelijk. Men hoort nu reeds van eenige inzenders dat zij over de resultaten zeer tevreden waren. In den cata- logus van de tentoonstelling staat de Hollandsche tuin te boek als een inzending van den Nederlandschen Tuinbouwraad, en kort te voren is door de Internationale Jury van groep Tuinbouw aan den Nederlandschen Tuinbouwraad toegekend een „Grand Prix” voor de wijze van uitvoering.

Wijden wij vervolgens ons oog aan de hekken, die toegang geven tot den Neder- landschen tuin.

Het hek vlak tegenover den uitgang van het Neder- landsch paviljoen, is in stijl Louis XIV uitgevoerd. Bij het maken van de ontwerp- schets is, ofschoon hierbij niets is gecopieerd, zooveel mogelijk het karakter van Louis XIV aangehouden, daar de Hollandsche hekken, of- schoon zij niet altijd zoo weelderig zijn als de Fran- sche, steeds aantrekken door hunne voorname deftigheid en rijkdom, die nooit tot het banale of pompeuse overgaat. Bij de uitvoering is, hoewel het eerste ontwerp zooveel mogelijk werd behou- den, wat de techniek aan- gaat, wel gecopieerd moeten worden.

De groote moeilijkheid hiervan is echter hierin ge- legen, dat men de techniek alleen dan overneemt als zij werkelijk logisch en karak- tervol is; want bij de zoo- genoemde antieke hekken zijn er ook, waarvan de maker angstig elken inlasch ver- meden had, en waarvan dien- tengevolge de vormen, die

Foto Samson. HET HEK VAN DEN NEDERLANDSCHEN TUIN TEGENOVER HET DUITSCHE RESTAURANT OP DE BRUSSELSCH TENTONST. Inz. A. J. Dingemans, Amst.

op sommige plaatsen beslist uit elkander moeten voorkomen, met nageltjes op elkander zijn gezet, of wel de hekken of rosetten, met een of ander stopmiddel tusschen de hoofdlijnen zijn vast- geplakt, hetgeen niet alleen een technische fout is, doch ook tot leelijke overgangslijnen aanleiding geeft en strijdt met den streng opgevatten stijl Louis XIV. Er zijn er echter ook, waarvan de uitvoering niets te wenschen overlaat en die bovenal in alle vor- men den geest van denzelfden tijd ademen. Bij het Louis XIV hek is het zoodoende het streven geweest een betrekkelijk vrij ontwerp te maken met een technische uitvoering, die gelijk op het beste, wat in dien tijd gegeven werd.

Aangaande het hek, tegenover de Duitse afdeeling, kan gezegd worden, dat het geheel in het karakter van den Hollandschen Renaissance-stijl is gebleven, ofschoon er geen hekken meer zijn overgebleven van dien aard, die tot toegang voor tuinen dienden en door hun rijke opvatting het heerlijk beeld van dien grooten bloeitijd aangeven. Juist in smeedwerk is de geest van dien tijd zoo

Foto E. Miedema. HET HEK TEGENOVER DE DUITSCHE AFDEELING OP DE BRUSSELSCH TENTONSTELLING. Inz. L. Ringlever, Rotterdam.

DE POPULIER.

WILG en Populier zijn zeer na aan elkaar verwant; ze vormen samen één plantenfamilie, waartoe geen ander geslacht behoort; ja, de geslachten *Salix* en *Populus*, gelijk de botanisten ze noemen, grenzen zóó na aan elkaar, dat ze in beide richtingen als 't ware in elkaar overgaan. Zeker, wanneer men een Treurwilg met een Italiaanschen Populier vergelijkt, of, om niet juist twee uitersten te nemen, een gewonen Wilg met onzen gewonen Populier, is het verschil zeer groot, maar aan den éénen kant zijn er Wilgesoorten met bladeren welke die der Populieren nabijkomen, en aan den anderen kant heeft men een Siberischen Populier met bladeren op die van den gewonen Wilg gelijkende, zoo zelfs, dat men die den wilgbladigen *P. (Populus Salicifolia)* noemde.

Ook in hunne natuur komen ze met elkaar overeen. Wanneer men enkele laag blijvende Wilgesoorten uitzondert, zijn het allen zeer snel groeiende, meerendeels hooge boomen, die vrijwel overal groeien, maar toch eigenlijk in een vochtigen bodem thuis behooren en zich zonder eenige moeite door stekken, door takken zelfs, laten vermenigvuldigen, wat in die mate met geen onzer andere boomen het geval is.

Ook het geslacht der Populieren bestaat uit een aantal soorten, alle van

Europeschen oorsprong. Wel is dit getal veel kleiner, maar van verscheidene soorten kent men meerdere variëteiten, die, zooals ook met vele Wilgen het geval is, door den één als variëteit, door den ander als soort begroet worden, een variabiliteit welke beide geslachten gemeen hebben.

Ik sprak daareven van „onzen gewonen Populier” en dat ik hierboven schreef *de Populier*, duidt reeds aan dat ik, waa sprake is van onze boomen, ook meer bepaald, ofschoon dan ook niet uitsluitend, dezen tot onderwerp nam.

De geslachtsnaam *Populus*, waarin men ons „Populier”, zoo mede de namen „Pappel”, „Peuplier” en „Poplar”, der Duitschers, Franschen en Engelschen herkent, is reeds van oud-Romeinchen oorsprong en bleef later behouden.

Wat den Romeinen aanleiding gaf hiervoor dit woord te gebruiken is een open vraag. *Populus* als mannelijk zelfst. naamw. beteekend „volk”, als vrouwelijk den hier bedoelden boom, wiens bewegelijke „murmelende” bladeren aan het gemoep eener Volksvergadering doen denken. Men kan, zegt Wittstein, het ook vertalen door „boom des volks”, die algemeen voor alleén enz. werd gebruikt. In elk geval blijkt er uit dat de Populier reeds van oudsher in Europa zeer werd gewaardeerd. 1)

Door den z.g. zwarten *P. ónzen Populier* te noemen, doet men eigenlijk onrecht aan een anderen, de Esp of Ratelpopulier (*Populus Tremula*), die zeer beslist ook in ons land thuis behoort, dus ook de eenige echt Nederlandsche — ofschoon niet uitsluitend Nederlandsche — is en die vooral op zandgronden in verschillende deelen des lands in 't wild wordt aangetroffen.

Wel was reeds sedert onheuglijken tijd de *P. nigra* door geheel Europa verspreid, waardoor het onmogelijk geworden is zijn oorspronkelijk vaderland te bepalen. Aan gissingen heeft het natuurlijk niet ontbroken, daar hij in verscheidene landen in 't wild voorkomt; wat oorzaak was dat men zijn oorspronkelijk gebied veel uitgebreider voorstelde dan het met mogelijkheid kan geweest zijn. Het meest aannemelijk is dat hij uit Zuidelijk Europa afkomstig is, reeds zeer vroeg allerwegen door Europa verspreid werd en vrij natuurlijk op vele plaatsen verwilderde. Prof. Moritz Willkomm, die in dit opzicht als een der betrouwbaarste autoriteiten moet beschouwd worden, voegt er, maar twijfelachtig, ook de Rijn- en Donaustreken bij, maar zegt overigens beslist dat deze boom in alle andere landen alleen door aanplanting is ingevoerd.

Nevens den zwarten Populier is er nog een tweede van oude cultuur, de Kanadeesche namelijk (*Populus canadensis*), die van Noord-Amerikaanschen oorsprong is. Deze is in de tweede helft der achttiende eeuw uit Kanada ingevoerd, en gelijkt zoo zeer op de Europeesche *P nigra*, dat hij alleen door enkele botanische bijzonderheden daarvan verschilt. Daar hij zich even gemakkelijk en snel laat vermenigvuldigen, werd ook deze spoedig door geheel Europa verspreid, en daar ze volkomen op elkaar gelijken, wordt er in de cultuur niet op gelet wat dan ook geen betekenis heeft. Daar dezelfde soort later ook uit Virginië is ingevoerd, noemde men deze laatste de Virginiësche *P. (Populus virginiana)*. De eerste uit Kanada overgebrachte was een mannelijke, de Virginiësche een vrouwelijke, die onderling wel eenig verschil opleveren, wat aanleiding gaf ze als verschillende soorten te beschouwen. De Kanada-Populier is ook bekend onder den naam

Foto E. Miedema. HEK IN LOUIS XIV STIJL TEGENOVER DEN UITGANG VAN HET NED. PAVILJOEN OP DE BRUSSELSCH E TENTOONST. Inz. L. Ringlever, Rotterdam.

goed te herkennen. Een goed hek moet zeer streng en rustig zijn, mooi en voornam van verhouding, en hoewel de onderdeelen zeer kostbaar van smeedwerk zijn, nergens opgesmukt door onrustige vormen. Alle onderdeelen moeten dus kernachtige smeedvormen zijn en nergens doen denken aan motieven, meer geschikt voor schilderwerk dan voor smeedwerk. Om hieraan te voldoen, moet men de grondgedachte voor een hek, namelijk ijzeren staven, welke horizontaal en verticaal door elkander gestoken zijn, totaal doorvoeren en door klieven, lusschen, uitsmeden en vlechten, hierin een rijkdom brengen, die geheel afwijkt van de meer paneelvormige versieringen der hekken uit latere stijlen. In zulk een hek zijn dus niets dan ijzervormen denkbaar en kunnen dus nooit vormen voorkomen, die aan een ander materiaal, bijv. een gespijkerd hout enz., doen denken.

Het hek tegenover den Franschen tuin vertoont een geheel ander karakter. Met zijn zware, zonder eenige versiering opgaande hoofdstijlen en de over de geheele breedte doorlopende horizontale lijnen, vestigt dit hek zeker den indruk van voorname rust.

Waar de vormen zoo sober zijn als hier, wordt aan de uitvoering hooge eischen gesteld. Wel kan bij hekken in dezen stijl de kunstsmid niet naar hartelust smeden, daartegenover staat dat de details, door hun eigenaardigen vorm en door de zwaarte der staven zeer groote technische moeilijkheden te overwinnen geven.

Bij dit hek is goed gezien dat op ooghoogte de staven of versieringen het doorzien niet mogen belemmeren. Van de roostervormige versieringen, die een kenmerkende eigenschap van den stijl zijn, werd een goed gebruik gemaakt om een afsluiting naar boven te verkrijgen.

Van weelderiger vormen en van een eigenaardig karakter is het laatste hek, tegenover het Duitsche Wijnhuis. De hoofdstijlen zijn ook hier weer van bijzonder zware afmetingen. Teneinde evenwicht te maken met het metselwerk, is het beneden-gedeelte van het hekwerk bijzonder gevuld en de leggers, die dit gedeelte afsluiten, eindigen in de penante in rijk met gedreven bladeren versierde krullen.

De verticale staven, die bij dit hek van onder af opgaan en door in het ijzer geslagen gaten de leggers kruisen, eindigen in bijzonder rijk smeedwerk. Bij dit hek kon weer eens gesmeed maar bovenal gedreven worden. Het drijfwerk aan dit hek is van een fijnheid die, het materiaal in aanmerking genomen, moeilijk te overtreffen is.

Ook bij dit hek is weer een onbelemmerd doorzicht behouden en is de indeeling in sprekende lijnen naar voren gebracht.

De technische moeilijkheden, voortvloeiend uit het aaneen-las-schen der staven bij zoo'n omvang, zijn ook bij dit hek schitterend overwonnen en de hekken van de Nederlandsche afdeling leveren wel het bewijs, dat onze kunstsmeden niet behoeven onder te doen voor die van andere landen.

En dat inderdaad die uitvoering bij de deskundigen bewondering heeft gewekt, het blijkt wel het beste uit de uitspraak der jury, die aan deze hekken als inzending in klasse 65 en 66 beide keeren een gouden medaille toekende en haar zelfs in klasse 43 een Prix d'honneur waardig keurde. Het succes, dat met deze hekken behaald is, loont voorzeker de moeite wel, welke er aan werd besteed. De Hollandsche inzending vond in haar tuin een geheel van voorname deftigheid.

V. D. M.

Populus monilifera (de rozenkransvormige), naar aanleiding der lange bloemkatjes.

De Populier is een tweehuizige boom; de ééne brengt dus uitsluitend mannelijke, de andere alleen vrouwelijke bloemen voort; ook willen ze nogal eens in enkele andere opzichten van elkaar verschillen, 'tgeen gereede aanleiding gaf dat men ze als soortverschillend beschouwde en beschreef. Op geen enkelen boom werden mannelijke en vrouwelijke bloemen beide gevonden.

De dan reeds vrij groote boomen bloeien reeds in het voorjaar, vóór de ontwikkeling der bladeren.

De bloemkatjes zijn lang, vooral de vrouwelijke, daar deze na den bloei zich nog uitrekken, zoodat de kleine vruchtjes dan verder van elkaar verwijderd worden, wat den naam rozenkransvormig eenigszins rechtvaardigt. Even als van alle katjesdragende boomen zijn de dicht bijeenzittende bloempjes zeer klein; ze bestaan uit een bekervormig bloemdek, waarbinnen in het ééne geval 8—12 meeldraden, in het andere een vruchtbeginseltje met een gespleten stempel. Evenals bij de Wilgen rijpen de vruchtjes spoedig en springen dan met twee kleppen open, waardoor de van een haarkuifje voorziene zeer kleine zaadkorreltjes vrij worden en in de lucht rondzweven.

Dat ze door den wind op verren afstand kunnen weggevoerd worden is natuurlijk, en ook dat ze meestal verloren gaan. Dit een en ander heeft betrekking op de Populieren in 't algemeen.

Wat onzen gewonen Populire betreft, het gaat met dezen evenals met den gewonen Wilg; 't is een „gemeene boom” niet veel, en dus ook weinig of geen opmerkzaamheid waard. Maar dit is in 't ééne zoowel als in het andere geval een vooroordeel, waarmede men deze willige boomen groot onrecht aandoet. Niet alleen toch is de Popel een zeer snel groeiende, maar ook, als hij zich vrij kan ontwikkelen, een mooie boom, met zijn wijd uitgestrekte takken, zijn dichte en toch lichte kroon en zijn glanzende, licht bewogen bladeren, die steeds een zacht geruisch doen hooren en welker glanzende oppervlakte de zonnestralen weerspiegelt. Maar juist dat men er weinig waarde aan hecht, is oorzaak dat men er maar zelden zeer oude boomen, die geheel vrij staan, van ziet. Zulk een boom neemt te veel ruimte in, die men den gemeenen Popel niet waard acht. Gewoonlijk wordt hij in de tuinen opgeruimd, lang voordat hij kan toonen wat hij eigenlijk is.

Nu moet gezegd worden dat hij voor gewone tuinen ook niet geschikt en alleen voor groote parken aanbevelenswaardig is. Niet alleen toch eischt hij, voor zijn goede ontwikkeling veel meer ruimte, dan men hem in een tuin kan geven, maar hetzelfde is ook in den grond het geval. Nu kan men den boom, door het inkorten der takken, hoe ongewenscht dit voor zijn normalen groei ook is, wel wat in bedwang houden, maar in den grond moet men hem zijn gang laten gaan, en daar maakt hij een veel ruimer gebruik van dan men wel denkt en voor een tuin gewenscht is. Hij is een slokop, die den grond ver in de rondte uitput. Behalve zijn diepgaande wortels heeft hij andere, die, maar weinig beneden de oppervlakte, zich genoegzaam horizontaal ver uitstrekken, zich vertakken en in alle richtingen aan den bodem ontnemen, wat men eigenlijk voor andere planten bestemde.

Een sterk sprekend voorbeeld zag ik er eens van in den Leidschen Hortus. Daar stond aan den grachtkant een zeer oude Populier, een hooge boom, met wijd uitgespreide takken, die elk op zich zelf een zware boom konden geacht worden. Hij werd echter, naar mijne meening ten onrechte, gevaarlijk geacht voor de aan de andere zijde dier gracht staande huizen, en men drong er zoo lang en zoo sterk op aan dat ik hem zou doen inkorten, dat ik, met het oog op wat in elk geval mogelijk was, daar toe wel moest besluiten. Nu had ik de takken wel wat kunnen doen inkorten, maar dat zou slechts uitstel van executie zijn geweest; zoodat ik, na lang aarzelen, besloot hem tot op pl.m. 15 Meter hoogte terug te brengen, en er niets anders bleef staan dan een kolossale zuil van aan den voet wel een Meter dikte. Dat hij spoedig zou uitgroeien was zeker, en dit gebeurde dan ook; maar er gebeurde nog iets anders, waarover ieder die het zag zich terecht verwonderde.

Tot op meer dan twintig Meter van den stam verschenen in 't volgende voorjaar op rechte rijen — zooals men dit in zandstreken van het zand-Rietgras (*Carex arenaria*) ziet — oploopers van dezen boom 2), kloeke, snel groeiende spruiten met betrekkelijk groote bladeren. Daar dit het geval was in een breed pad, vóór een oude nu reeds lang opgeruimde kas, liet ik ze, als een curieus verschijnsel, aanvankelijk staan, maar ze moesten toch tegen den zomer opgeruimd worden, en kwamen later niet meer terug.

Zóó ver strekken zich dus de zoekwortels van den Popel uit zoodat men licht kan begrijpen dat ze in een tuin wel wat al te gulzige gasten zijn.

Alsof er met dezen boom niets was gebeurd, waren de wortels den geheelen winter door onafgebroken voortgegaan met het opnemen en verzamelen van voedsel, maar de boom, van takken en bladeren beroofd, kon zich zoo min van het uit den grond opgenomen water door verdamping ontdoen, als het voedsel, om het eens zoo te noemen, verorberen; die openhooping in de wortels nu gaf aanleiding tot het ontstaan van wortelspruiten. Dat die in het volgende voorjaar niet meer verschenen is natuurlijk; toen ging alles weer geregeld naar den stam, die het voor zijn snel groeiende takken goed kon gebruiken.

Hoe zacht het hout van den Populier ook is, kan hij toch, vrij staande en geheel aan zich zelf overgelaten, een hoogen, zelfs zeer hoogen ouderdom bereiken, maar veteranen, die daarvan 't bewijs leveren, treft men niet veel aan. Meestal worden ze geveld als de stam dik genoeg is om voor een of ander doel het hout te gebruiken, zoo o.a. voor het maken van klompen, of ze worden opgeruimd omdat ze in den weg staan. Men heeft voor dien echt burgerlijken boom geen respect. Wat hij echter kán worden, is wel 't beste gebleken uit een ouden Popel, waaromtrent Baron van Knobelsdorff indertijd de vriendelijkheid had mij eenige bijzonderheden mede te deelen. Voor deze plaats zij het voldoende te zeggen, dat deze boom reeds omstreeks 1700 als „de oude holle boom” bekend was. Hij stond aan den dijk te Wijhe (Overijssel) en is pas omstreeks anderhalve eeuw later bezweken. In 1830 had de stam een omtrek van 32 voet, dus een diameter of dikte van ruim 3 Meter! In 1812 hebben veertien Fransche soldaten tegelijk in den hollen stam gestaan. 3)

Er is van dien boom een nauwkeurige teekening gemaakt, die denkelijk nog wel in 't bezit van den heer of de familie M... te Wijhe zal zijn. Zeer gewenscht zou het zijn, zoo men die ter reproductie tijdelijk wilde afstaan.

Een tweede voorbeeld van den hoogen ouderdom dien de Popel kan bereiken, zoo sprekend als dit, zal men tevergeefs zoeken, maar stammen van meer dan een Meter dikte bestaan er hier en daar toch wel. Zoo staat er

een aan den grintweg van Wageningen naar Bennekom, wiens kolossale afmetingen terecht de bewondering wekken van elk die er niet achteloos voorbij loopt. Deze zware boom, met een zeer breede, dichte kroon, helt zoo zeer naar de sloot over, dat men haast niet kan begrijpen, hoe 't mogelijk is dat hij blijft staan. Maar de stam schijnt nog volmaakt gezond en dat hij met zijn wortels stevig in den grond bevestigd is, kan men uit het hierboven medegedeelde opmaken.

Daar de Esp of Ratelpopulier (*Populus tremula*) eigenlijk de eenige echte inlandsche soort is, zou ook deze voor een eenigszins uitvoerige beschouwing in aanmerking behooren te komen, zoo hij werkelijk als boom van betekenis was. Dat is hij echter hier niet en evenmin in het grootste gedeelte van Midden-Europa; alleen in Hongarije moeten, naar Rossmässler mededeelt, groote boomen ervan voorkomen. Hij ontleent zijn naam aan de bijzondere beweeglijkheid der bladeren, die wel aan alle Popels eigen is, maar niet in die mate. Dit is het gevolg hiervan, dat de vrij lange bladsteel niet rond, maar plat en daarbij aan den voet zeer slap is, zoodat het blad zelfs bij de minste luchtbeweging heen en weer kantelt. Daar de bladeren der dicht bijeenzittende twijgen dientengevolge steeds tegen elkaar aan slaan, veroorzaakt dit een zacht klaterend geruisch. Dat, gelijk Prof. Oudemans zegt, deze heesterachtige boom hier te lande ook wel „Vrouwentongen” wordt genoemd, doelt hier natuurlijk op.

CANADEESCHE POPULIER IN HET VONDELPARK
TE AMSTERDAM.

Bij de andere Populier-soorten, die hier gekweekt worden en deels in tuinen of plantsoenen voorkomen, sta ik niet nader stil, om aan dit artikel geen te groote uitgebreidheid te geven. Alleen merk ik op dat de Abeel (*Populus canescens*) terecht als een der schoonste parkboomen wordt beschouwd. Ook deze kan een hoogen ouderdom bereiken en maakt dan met zijn machtige kroon en zilverachtig glanzende bladeren tusschen of in de nabijheid van anderen met donkergroen blad een zeer fraai effect.

Er is echter een variëteit van onzen gewonen Popel, die wel eenige nadere opmerkzaamheid verdient. Ik bedoel den zeer karakteristieken boom, die algemeen bekend is als de Italiaansche Populier (*P. populus pyramidalis*, ook *P. dilatata*, *P. fastigiata* en *P. italica* genoemd). Deze, om zijn zeer karakteristieke groeiwijze merkwaardige boom gaf in verschillende opzichten aanleiding tot uiteenlopende meeningen en bracht heel wat pennen in beweging.

Dit b. trof ten eerste de vraag of hij, gelijk velen meenden, wel als een typische soort mag beschouwd worden; voorts kon men het er maar niet over eens worden, waar men zijn oorspronkelijk vaderland had te zoeken; ook meende men in het ziekelijk voorkomen der Italiaansche Populieren in den laatsten tijd in dezen boom een afdoend bewijs te zien voor de juistheid der z.g. ouderdoms-theorie en dan kwam er nog bij dat, terwijl de één hem alle aanspraak op schoonheid stellig ontzegde, de ander van een geheel tegenovergestelde meening was en hem, juist om zijn eigenaardige groeiwijze, hoogelijk waardeerde.

Het moge voldoende zijn dienaangaande hier het volgende aan te stippen.

Men heeft den Italiaanschen Populier lang als een eigen soort beschouwd, maar in den laatsten tijd is men daarvan teruggekomen. Er zijn onder de boomen meerdere met zulk een gesloten, piramidale groeiwijze, alle onbetwifelbaar wijzigingen of variëteiten van bekende soorten. Zou nu die piramidale Populier hierop een uitzondering zijn? Reeds a priori was dit zeer onwaarschijnlijk, maar zoo er dienaangaande nog eenige twijfel overbleef, zoo is die, gelijk later zal blijken, thans wel als volkomen opgeheven te beschouwen. De *Populus italica* of hoe men hem wil noemen, is een verscheidenheid van den gewonen zwarten Populier, en wordt dan ook door latere schrijvers aangevoerd als *Populus nigra pyramidalis*.

Is men het nu hierover thans vrijwel eens, omtrent de vraag waar deze boom oorspronkelijk thuis behoort loopen de meeningen zeer ver uiteen. Terwijl toch de één Italië zijn vaderland noemt, beweert een ander dat dit in Klein-Azië moet gezocht worden en weer anderen houden zich aan Oostelijk-Europa. Dat men het hierover volkomen eens zal worden is niet denkbaar; daarvoor is hij te zeer verspreid. Dat hij van uit Italië verspreid werd en door de cultuur in Noordelijker Europeesche landen een zeker burgerrecht verkreeg, is intuschen zeker, maar men houdt het er bepaald voor dat hij in Italië van elders is aangebracht; van waar blijft echter een open vraag. Hij heeft in geen ander land zoo goed een tweede vaderland gevonden als in Italië; immers men kan zich geen afbeelding van een Italiaansch landschap, een villa, enz. denken, zonder dezen hoogen, slank opgroeienden boom, wat dan ook wel de aanleiding tot zijn naam zal geweest zijn.

De in het gematigd gedeelte van Europa bestaande Italiaansche Populieren zijn zonder twijfel alle van dezelfde herkomst en door stekken aangekweekt. Dit brengt ons op het derde onderwerp, dat aanleiding gaf tot meningsverschil; ik bedoel de z.g. ouderdomstheorie.

Het is met den Italiaanschen Populier evenzoo gesteld als met den ouden gewonen Treurwilg (*Salix pendula*). Ze gaan zichtbaar achteruit, niet alleen hier, maar ook in andere landen. Men schrijft dit, waarschijnlijk terecht, toe aan de ongeslachtelijke vermenigvuldiging. Al de door stekken verkregen jonge boomen zijn slechts betrekkelijk jong; ze zijn echter deelen en onderdeelen van den boom die de eerste stekken leverde en gaan in wezenlijken ouderdom met dezen gelijk op. Heeft die nu, wat waarschijnlijk is, een begrensden leeftijd, zeg honderd of tweehonderd jaren, of nog meer, dan komt daar toch een einde aan

en tegelijk aan het leven van al die boomen, die ervan afkomstig zijn: ze mogen al niet direct sterven, maar ze gaan kwijnen, de één wat vroeger of meer, de andere wat later of minder, zoodat volmaakt gezonde boomen van zekeren leeftijd nog slechts bij uitzondering worden aangetroffen. Dit nu is met den Treurwilg en ook met den Italiaanschen Populier het geval, terwijl men hetzelfde heeft opgemerkt bij sommige oude soorten onzer vruchtboomen, die mede steeds langs ongeslachtelijken weg — in dit geval door enten — werden aangekweekt.

Wil men een nieuw, krachtig, gezond ras hebben, dan kan dit alleen verkregen worden door geslachtelijke vermenigvuldiging, door zaden namelijk. Die zaailingen beginnen een nieuw leven en de later daarvan op de gewone wijze gekweekte evenzoo.

Dit is een kwestie, die haar vóór- maar ook haar tegenstanders heeft, al schijnen de hier bedoelde boomen haar beslissend uit te maken.

Men vreesde dus, en niet ten onrechte, dat de in dit gedeelte van Europa aanwezige zeer talrijke Italiaansche Populieren mooi op weg zijn om, zelfs in afzienbaren tijd, uit te sterven en het eenige middel om dezen karakteristieken boom te behouden was, zoo begreep men, hem door zaad aan te kweken. Dit nu zou zeer eenvoudig zijn, als men maar in het bezit van zaad

kon komen. Maar daar al de boomen die men ervan bezit, mannelijke waren, moest men het trachten te verkrijgen uit een land, waar ook vrouwelijke voorkamen. Het is vooral de Luntersche Tuinbouwvereening, met haren wakkeren en nog steeds volijverigen 87-jarigen Voorzitter, den heer van den Ham, aan het hoofd, die zich hieraan veel heeft laten gelegen liggen, en, na vele vergeefsche pogingen in het bezit is gekomen van een partij zaad, waaruit zowel de typische *Populus nigra* met uitgespreide takken, als de variëteit met een gesloten, piramidale groeiwijze voortkwamen. Van deze laatsten zal de ééne wel wat meer gesloten zijn dan de andere, en eerst na enkele jaren zal men daarvan de best piramidevormigen kunnen kiezen, maar dat men nu weer in 't bezit van een nieuw, jong geslacht is gekomen, mag wel als zeker beschouwd worden.

Het vierde punt waarover men het niet goed eens is, en het denkkelijk ook wel nooit zal worden, is de aesthetische waarde van den piramidalen Popel.

De schoonheidsopvatting is zóó subjectief, dat hierover niet valt te twisten. Ik las onlangs in een overigens degelijk Duitsch werk een halve bladzijde, met een opsomming van allerlei tegen het schoonheidsbegrip vloekende physionomische karakters van dezen boom, die volgens den schrijver in geen enkel opzicht aan het schoonheidsbegrip voldoet, en dien men dus maar liever geheel buiten aanmerking moet laten.

Maar hadden dan al de beschaafde volken, die hem gaarne

zagen, zulk een slechten smaak, dat ze een boom allerwegen verspreiden, die maar nauwelijks goed is om brandhout op te leveren? Dit zou nogal een gewaagde veronderstelling zijn. En nu mogen weer anderen zijn waarde in dit opzicht te hoog schatten, het valt niet te ontkennen dat hij, waar hij goed geplaatst is, een fraai effect maakt en zelfs door geen andere zou kunnen vervangen worden.

Inzonderheid op begraafplaatsen ziet men hem gaarne, zowel als den Treurwilg. Beide behooren op den doodenakker, de één als het zinnebeeld van droefheid en rouw, de andere als dat van hoop en vertrouwen. En mag hij in kleine tuinen ook minder goed op zijn plaats zijn, voor grootere aanplantingen heeft hij zijn eigen waarde en is hij van niet geringe beteekenis.

Benn.kom, 128 '10.

H. WITTE.

GROEP VAN ACHT ITALIAANSCH POPULIEREN IN HET VONDELPARK TE AMSTERDAM.

1) Zóó heeft men het blijkbaar vroeger in Frankrijk ook opgevat, toen men hem den boom des Volks „Peuplier” noemde (van *peuple* = volk), welk woord niet anders dan „volksboom” kan beteekenen.

2) Het was hier echter een heel ander geval. Bij het Zand-Rietgras zijn het onderaardsche stengels of wortelstokken waaruit de spruiten verschijnen; hier waren het ware wortels.

3) Voor nadere bijzonderheden omtrent dezen hoogst merkwaardigen boom, verwijs ik naar *Sembervirens*, 1897, bl. 256.